

Kas tai yra neuroįvairovė?

„Mes skiriamės nuo normos, bet būtent įvairovė daro šį pasaulį stipresnį, o ne silpnesnį“

/ Lisa Daxer /

Terminas „įvairovė“ turi daug skirtingų koncepcijų, kurios remiasi pripažinimu ir pagarba: biologinė įvairovė (fauna ir flora), įvairovė versle, įgūdžių įvairovė (tarpkultūrinės kompetencijos), techninė įvairovė (vietos ir laiko įvairovė). Visi šie skirtumai yra pastebimi, matomi.

„Neuroįvairovė“ – žmonių neurologinių skirtumų (būsenų), atsirandančių dėl neurologinių ypatumų, kuriuos žymi tam tikros diagnozės, pripažinimas lygiaverčiais. Taigi, ir vertinti juos reikia atitinkamai. Skirtumai atsiranda dėl neurologinių ypatumų, kuriuos žymi tokios diagnozės, kaip cerebrinis paralyžius, disleksija (*skaitymo sutrikimas*), dispraksija (*kalbėjimo sutrikimas*), diskalkulija (*skaičiavimo sutrikimas*), dėmesio ir hiperaktyvumo, autizmo spektro ypatumai ir kiti. Iš tokio neapibrėžtumo kilo netgi pasaulyje aktyvus judėjimas už „neuroįvairovę“, palaikantis pilietines teises žmonių su netipinėmis neurologinėmis savybėmis. Jim Sinclair, JAV judėjimo už žmonių su autizmu teises Autism Network International vieno iš pradininkų, 1993 metais parašyta esė „Nereikia mūsų apraudoti“ sujudino visuomenę. Paaikškėjo, kad žmonėms atsibodo būti matomiems kaip gailėsčio vertiems, ribotų galimybių individams. Nuo tada neuroįvairovės koncepcija tik stiprėja ir daugelis mano, kad svarbu bei teisinga pripažinti žmonių skirtumus. Tad, pavyzdžiui, autizmas suprantamas ne kaip sutrikimas, o kaip žmogaus skirtybė ir teisė pilnavertiškai gyventi, save realizuoti ir išreikšti.

Kiekvienas iš mūsų turime individualias smegenis

Kiekvienas iš mūsų turime individualias smegenis, kuriose gimsta mūsų svajonės, mintys, gyvena mūsų talentai, poreikiai ir emocijos. Smegenys yra mūsų asmenybės, elgsenos, prisiminimų ir pasaulio suvokimo buveinė. Viskas, kas mes esame telpa mūsų smegenyse. Tuo grindžiant, smegenų tyrimai patvirtina skirtumus tarp žmonių – kiekvieno iš mūsų smegenys yra skirtingos, tad pasaulį matome kitaip, mąstome kitaip ir net tas pačias situacijas galime interpretuoti visiškai skirtingai. Pagrindinė nesusipratimų priežastis – įsivaizdavimas, kad kiti žmonės yra tokie pat, kaip ir mes.

Įsivaizduokite scenarijų: vyras grįžta iš darbo ir mato žmoną dirbančią prie kompiuterio. Jis labai pasiilgo žmonos, tačiau, kiek pamąstęs, nusprendžia jai netrukdyti: gal ji ką nors svarbaus veikia, gi jam pačiam patinka, kai jo nepertraukia darbo metu. Tuo tarpu žmona pastebi, kad vyras grįžo ir laukia, kol jis ateis jos apkabinti ir paklausti, kaip praėjo jos diena – juk ji taip jo pasiilgo. Jo nesulaukusi ir palikusi savo darbus, ji nueina į svetainę. Svetainės vidury pamato savo vyrą patogiausiai įsitaisiusį prieš televizorių. Jai kyla pyktis – negi „Moto GP“ jam svarbiau negu ji! Labai panašūs nesusipratimai vyksta, kai tėvai mano, kad jie žino, kas jų vaikams geriausia – jų vaikų smegenys yra kitokios nei jų, jų poreikiai gali ženkliai skirtis ir karjera, kuri juos padarys laimingus, gali būti visai kitokia, nei jų įsivaizduojate.

Stereotipinis požiūris

Mergaitė su autizmu vardu Cadence šią būseną priima štai taip: „Žmonės sako, kad man yra „klasikinis autizmas“, manydami, jog tai kažkas bloga. Bet žodyne rašoma, kad „klasikinis“ yra „nuostabus, aukštos kokybės“. Tai reiškia, kad aš turiu aukštos kokybės, nuostabias autistiškas smegenis“. Ši neurologinė būseną sąlygoja išskirtinę sensoriką (klausos, regos, lytėjimo per didelį ar per mažą jautrumą), stipriai paveikia socialinius įgūdžius ir poreikius, verbalinius gebėjimus. Ši būseną lydi žmogų visą gyvenimą, bet ji siejama su išskirtine atmintimi, gabumais muzikoje, mene, informacinėse technologijose, aukštu intelektu bei kitokiu pasaulio ir net savo kūno suvokimu, kurį retam neurotipiniam žmogui sunku suprasti dėl stereotipinio požiūrio į žmogų ar žmonių grupę, iš anksto nurodant „teigiamas“ ir „neigiamas“ savybes.

Naudoti informacijos šaltiniai:

- Žmogaus smegenis tyrinėjanti mokslininkė: viskas, kas mes esame, yra sutalpinta mūsų galvoje. Prieiga per internetą: <[https://www.delfi.lt/gyvenimas/psichologija/zmogaus-smegenis-tyrinejanti-mokslininke-viskas-kas-mes-esame-yra-sutalpinta-musu-galvoje.d?id=72300246#/>](https://www.delfi.lt/gyvenimas/psichologija/zmogaus-smegenis-tyrinejanti-mokslininke-viskas-kas-mes-esame-yra-sutalpinta-musu-galvoje.d?id=72300246#/)
- „Klasikinis autizmas“ – juk tai nėra blogai. Prieiga per internetą: <[http://autistotetis.lt/2018/09/12/klasikinis-autizmas-juk-tai-nera-blogai/>](http://autistotetis.lt/2018/09/12/klasikinis-autizmas-juk-tai-nera-blogai/)
- 10 faktų apie autizmą, kuriuos reikia žinoti kiekvienam. Prieiga per internetą: <[https://sveikata.lrytas.lt/ligos-ir-gydymas/2015/04/01/news/10-faktu-apie-autizma-kuriuos-reikia-zinoti-kiekvienam-4143858/>](https://sveikata.lrytas.lt/ligos-ir-gydymas/2015/04/01/news/10-faktu-apie-autizma-kuriuos-reikia-zinoti-kiekvienam-4143858/)
- Metodinė priemonė filmui „Fantazija fantazija“ aptarti. Prieiga per internetą: <<https://nepatogauskinoklase.lt/wp-content/uploads/2018/10/fantazija.pdf>>